

Verksamhetsberättelse år 2022 för Odensholms byalag i Sverige och MTÜ Osmussaare Külaühing i Estland

Styrelse för Odensholms byalag 2022 har varit:

Ordförande: Saga Adolfsson, Sekreterare: Lotta Odmar, Kassör: Mats Erkas
Ledamöter: Lennart Marks, Annette Brus, Tomas Brus och Evelina Brus. Suppleanter:
Stefan Brus och Jan Odmar. Revisor: Mats Karlgren, Revisorssuppleant: Andreas Tangen
Styrelse för den estländska delen av byalaget, Mittetulundusühing Osmussaare Külaühing, har under 2022 varit: Ordförande: Saga Adolfsson, Ledamöter: Göran Hoppe och Lotta Odmar. Funktioner som Kassör: Mats Erkas, Revisor: Mats Karlgren och Revisorssuppleant: Andreas Tangen

IXI	BRUS
XII	GREJS
X	NIBONDAS
III	MARKS
XA	ERKAS
W	NIGÅRDS
XIX	STAVAS
ODENSHOLMS 7 FAMILJERS NAMN OCH DERAS BOMÄRKEN	

Styrelsemöten

Fyra protokollförda möten har hållits i styrelsen under det gångna året

Medlemsantal

Antalet betalande medlemmar år 2022 uppgår till 130 personer.

Årsmötet den 26 mars 2022

Äntligen kunde vi träffas igen på årsmötet i Österledskyrkan i Gamla Uppsala. Det var 30 vuxna och 5 barn som var med. Vi hade sedvanliga årsmötesförhandlingar. Därefter var det information och frågor. Vi fick väldigt mycket och väldigt god mat. Därefter fika med goda hembakta kakor. Vi tackar alla som hjälpt till att ordna detta så bra och trevligt. Ylva var en utmärkt kapellmästare vid pianot och vi sjöng de gamla stämmningsfulla sångerna tillsammans.

Odensholm

Bara Rita och Erwin bor nu på ön. Då det inte bor minst 5 personer på ön minst 6 månader per år så kan stöd till Lääne-Nigula kommun, för Odensholm, upphöra från och med 2023. Det har fötts både lamm och kalvar under våren. Familjen Koppel har renoverat Bergströms gamla hus i Bien till ett "hotell". Det finns flera rum med bäddar (madrasser). Det finns bland annat vatten, dusch, kök med köksutrustning, diskmaskin och bastu.

Den nya pråmen i Storhamne, augusti 2022

Byalagets tomt, juli 2017

Hembygdsgården

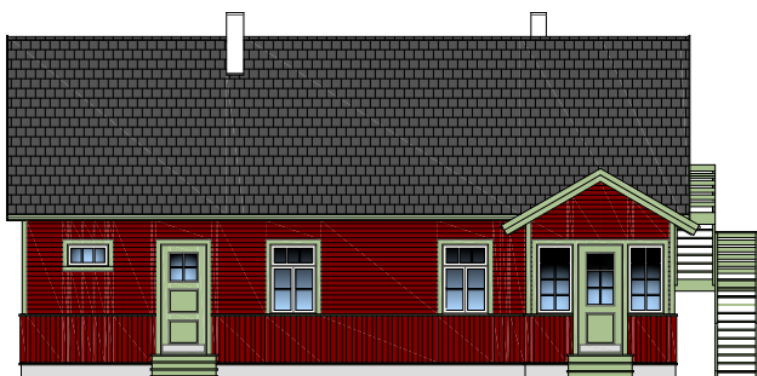
Från och med sommaren 2022 har vi fått kvalificerad hjälp i Estland med upphandling av byggföretag som kan ta sig an byggandet av grunden. Styrelsens intention är att kunna bygga grunden under 2023 och därefter bygga huset stegvis när finansieringen tillåter.

En preliminär överenskommelse träffades i oktober 2022 med en seriös och duktig lokal byggfirma som kan bygga husgrunden åt oss sommaren 2023. Om prisläget och annat är bra kan ett avtal tecknas under våren.

I augusti 2022 fick vi bygglov för hembygdsgården. Bygget måste påbörjas inom två år efter att det har beslutats. Det var tyvärr inte möjligt att påbörja eller slutföra husgrunden 2022. Arkitekten har fått sin slutbetalning. Till byggritningarna har nu lagts en plan på ett godkänt system för grävatten utgående från lokala förhållanden. Det blir ingen ändring av tomtgränser. Det innebär att timmerhuset är kvar på vår tomt. Det är lite ruttet och ett svartbygge, men kommunen har sagt att de kan skriva in det som legalt. Vi kan ev. ha det kvar som förråd under byggtiden och riva det senare. Det är positivt för vårt bygge att den nya

Pråmen som ska användas av Rågöarna och Odensholm är klar. Pråmen låg förtöjd vid bryggan i Storhamne i somras när vi var där.

Bygget av hembygdsgården kan äntligen påbörjas. Vi kan bevara en del av våra förfäders kultur för framtiden, ha kvar och skapa en plats på ön för de kommande generationerna. Vi kan bli delaktiga i öns fortsatta utveckling. Vi har denna möjlighet nu och det är viktigt att ta vara på den!

Holmbogården

Byalagets tomt

Alfred Brus Storstege

Efterlängtad besök på Odensholm sommaren 2022

Efter tre år var vi äntligen tillbaka på Odensholm! Vi var 8 personer från familjerna Erkas galae, Erkas nilae och familjen Marks som var på ön några dagar i början av augusti. Fint väder med mycket sol och blåst. Vattnet i *Storhamne* var ca 20 grader och ganska badbart. Familjen Erkas nilae kom med segelbåt och kunde ligga ankrade i Storhamne i 3 nätter. Den sista natten blåste det för mycket så vi åkte in till *Derhamn* sent på kvällen för en säker hamn och välbehövlig varmdusch. Vi röjde på vår tomt, byggde upp kyrkogårdsmuren som hade rasat lite och vi stöttade upp våra minnesstenar som stod lite vint och snett. Vi tog fina promenader. Tallungen, som planterades av skolbarnen på 1930-talet, fanns kvar vid *Stornäskärre*. Tallarna var fina och stora. Det var nya informationsskyltar vid de militärhistoriska platserna och vissa var också inhägnade där det var farligt att gå. Det stod en skrotbil på vår tomt och det bodde fina höns i stockstugan. Familjerna Erkas galae och Marks bodde i det gamla officershuset som har gjorts i ordning av Rita Koppel för att hyras av gäster. Det gick mycket bra. Man kunde laga mat i ett riktigt kök med alla slags redskap och porslin, kylskåp, slapp stormkökets krångel, slapp resa tält och sov bra i flera olika rum. Bastun testades och uteduschen användes. Kanske fanns några tveksamma elinstallationer. En mårhundsvälp kom den sista kvällen till huset.

Augusti 2022: Såna Sia

Jesu Kapell

Skotsk höglandsboskap Vid Stornäskärre

Uppskjutna arkeologiska utgrävningar

Under ledning av Uppsalaprofessorerna Göran Hoppe och Anders Kaliff planerades ett antal arkeologiska utgrävningar på Odensholm. Tyvärr har utgrävningarna blivit uppskjutna 2020-2022. Utgrävningarna ska bl. a. göras på Galsve där man tror att den första bosättningen fanns. Man ska också gräva i Bien på byalagets tomt Erkastomten och vid det gamla hamnläget vid Kapple. Syftet är att fortsätta klarlägga estlandssvenskarnas äldsta historia. Förhoppningen är dels kunna genomföra ett antal C14-dateringar, att finna spår av bosättning och andra aktiviteter och vilka former dessa kunde ha antagit.

Informationsskylt vid skolan

En informationsskylt skulle sättas upp vid platsen för den gamla skolan. Skylten var klar och fanns i den gamla fyrmästarebostaden, men den var ännu inte uppsatt vid skolan i augusti 2022. Skolhusgrunden och grunden till flaggstängen ska vara framgrävda.

Bokprojektet - boken om Odensholm

Boken bekostas och ges ut av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning i Estland. Manusets lämnades in i maj 2021. Översättningen och redigeringen av boken hade en paus under hösten 2022, men fortsätter nu. Vi har fått veta att boken ska tryckas under våren eller i början av sommaren 2023.

Under årens lopp har vi samlat på oss mängder av information om livet på Odensholm. Vi har samlat material från arkiv både från Estland och Sverige och vi har berättelser, foton och inspelningar från familjerna som bodde på Odensholm. Boken är en samling av historik, berättelser, intryck och egna upplevelser av livet och kulturen på ön, sett genom våra ögon. Berättelser och historier från olika tidsåldrar. Boken kan ses som en sammanfattning av de verkliga människornas berättelser tillsammans med forskares syn på historien.

Information och artiklar i tidningarna Kustbon och Estlandssvensk

Under året har byalaget informerat om vår verksamhet i Kustbon (utgiven av SOV) och också haft ett par historiska artiklar i Estlandssvensk (utgiven av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning i Estland).

Kulturombud

Styrelsen har utsett Göran Hoppe som Odensholms byalags Kulturombud i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning i Estland för åren 2023-2025.

Sjöhistoriska museets utställning *Flykten från Baltikum 1943-1944*.

Utställningen visas hela år 2023. Museet är öppet tisdagar- söndagar. Det finns en allmän visning av utställningen med guide, oftast varje dag kl 14.00.

Vi är flera i byalaget som har sett utställningen som var mycket sevärd. Utställningen förmedlar och beskriver minnen av flykten genom de föremål som tagits med, och de båtar som använts, vid uppbrott och flykt. Flyktbåtar visas, historien beskrivs och man får olika perspektiv. Det var känslösamt.

Museet har fått föremål från flykten 1943-1944 som kommer från familjen Erkas på Ormön. På museet visas en koffert, en spinnrock och ett stort foto på flyktbåten Lihlbåten som Voldemar Erkas med familj flydde i från Odensholm i februari 1944. De sista vrakdelarna, rester av förstäven med babords bog, från flyktbåten "Tirpitz" visas på utställningen. Båten var Axel Westerbloms från Niggors gård.

Utställningen bygger på Mirja Arnshaws doktorsavhandling De små båtarna och den stora flykten och ett forskningsprojekt vid Sjöhistoriska museet kallat Flyktens materialitet, som studerar de få föremål som de baltiska flyktingarna valde att ta med sig till Sverige.

De som idag kan berätta om uppbrottet och flykten var barn under kriget. Deras minnen och föremål är utgångspunkten för utställningen. Saker som tagits med från hemlandet fick ett särskilt värde som länkar till livet före uppbrottet och som minnen av flykten.

Vi vet inte i vad för slags farkoster våra förfäder tog sig över Östersjön, när de en gång bosatte sig i Baltikum. När uppbrottet kom 1944 blev Du en viktig länk i historiens fullbordan, och som Du nu ser ut vill vi visa Dig för eftervärlden.

Förstäv

De sovjetiska styrkorna förstörde båten när nazisterna drev bort dem från Odensholm 1941. Men båten gick att laga – skrovet lappades ihop och skotthålen tätades och den fjärde februari 1944 reste 13 personer iväg med den mot Sverige.

Försvarets planer på Odensholm – Miljökonsekvensrapporten är offentliggjord i december 2022

Som vi tidigare berättat planerar det estniska försvaret att bygga ett antennsystem med tillhörande anläggningar på Odensholm. Två höga antenner ska uppföras mot havet (26 resp 15 m) på Kråklundsbackan. Ett system bestående av 4 st mindre antenner (4,6 m) ska uppföras sydost om Lihlhamne. I ett stort område runt antennerna ska de ta ner alla träd som överstiger 4 meter. Det planeras två nya byggnader och ett elverk i Bien. Ett mindre vindkraftverk och en solpanelsanläggning ska byggas strax sydväst om radarmasten. Antennsystemet kommer att anslutas med jordkablar till kommunikationsledningsanläggningen belägen vid Lihlhamne, som i sin tur kommer att anslutas till elverket vid radarstationen. Ett kabeldike med en bredd på ca 1 m grävs för jordkablarna. Nya vägar kommer att byggas i liten skala, allmänt befintliga etablerade vägar/leder ska användas i första hand. Odensholm är ett landskapsreservat med syftet att skydda öns unika geologiska värden, växtvärlden samt häcknings- och rastplatser för fåglar. Ön är tillsammans med kusthavet kring ön en del av Növa-Osmussaars fågel- och naturskyddsområde som ingår i det europeiska Natura 2000-nätverket. Ön är dessutom ett skyddat våtmarksområde enligt Ramsarkonventionen.

Juli 2020 - Miljökonsekvensutredningen startar.

Mars 2021 - Byalaget ställde frågor på ett digitalt möte med ansvarig myndighet. Vi fick skriftligt svar.

December 2021 - I ett brev från myndigheten som ansvarar för Miljökonsekvensutredningen skriver de att det är "oundvikligt" att anläggningarna måste uppföras på Odensholm.

Mars 2022 - Byalagets styrelse har i mars 2022 skrivit ett yttrande som har sänts till myndigheterna som är parter i utredningen. Vi har framfört att vi inte vill att försvarets planer genomförs och att ön bevaras fullt ut som Natura 2000-, Ramsarkonventions- och landskapsskydds-område, för att skydda dess natur, fåglar, flora, livsmiljöer och det kulturella arvet. Vi har också ställt olika frågor om bedömningar av de planerade anläggningarnas miljöpåverkan. Vi hoppas det kan påverka försvaret, så att varsamhet och hänsyn tas till natur, kulturarv och miljö, när de går vidare med sina planer.

April 2022 - Vi har fått svar från berörda myndigheter. De uttrycker bestämt att planen måste genomföras med syfte att säkerställa nationell, internationell och befolkningens säkerhet. Att det är ett prioriterat projekt för allmänheten. Vi förstår att det verkligen inte är ett bra säkerhetspolitiskt läge för byalaget att framföra detta när Ryssland driver ett förskräckligt krig i Ukraina som inte är värdigt Europa år 2022. Vi har i alla fall försökt.

December 2022 - MKB-rapporten blev offentliggjord. Den är bra och ambitiös. Det föreslås bland annat olika förmildrande och skyddande åtgärder för fåglar och växter. Förmildrande och skyddande restaureringsåtgärder ska göras för återställande av livsmiljöer. Besiktning, underhåll, övervakning och uppföljning beskrivs. Vi är nöjda med att det bara planeras ett vindkraftverk och att det, liksom solparken, placeras längre bort från vår tomt. Vi har sänt frågor och kommentarer till myndigheten som ansvarar för MKB-rapporten. Vi har fått svar från försvaret i februari 2023. Därefter kommer en slutlig Miljökonsekvensbeskrivning. Beslutsfattaren (Myndigheten för Konsumentskydd och teknisk tillsyn) kontrollerar att de miljövillkor som ställs i MKB-beskrivningen uppfylls, samt att de blir villkor i byggprojektet.

